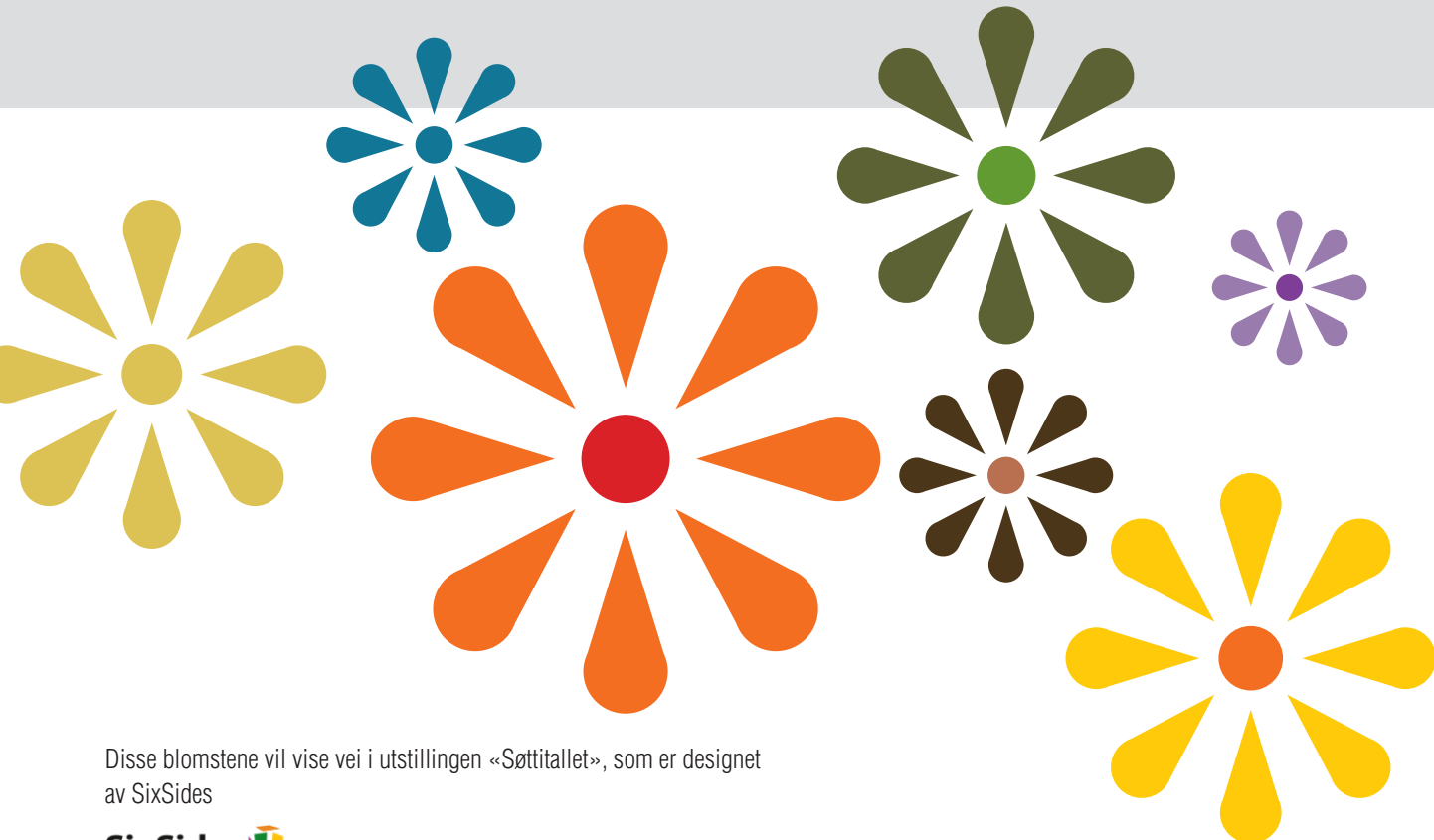

Byminner

Nr 3 • 2017

Disse blomstene vil vise vei i utstillingen «Søttitallet», som er designet av SixSides

SixSides

Byminner

Nr 3 • 2017 – Årgang 62

Utgitt av Oslo Museum i samarbeid med
Bymuseets venner.
Postboks 3068 Elisenberg
0207 Oslo
Tlf: 23 28 41 70
www.oslomuseum.no

REDAKTØR:
Kristin Margrethe Gaukstad

I REDAKSJONEN:
Gro Røde, Lars Roede, Vegard Skuseth,
Øystein Eike

FOTOBÆRBEIDING:
Rune Aakvik

UTFORMING/LAYOUT:
Torunn Fossen

Forsidefoto: 17. mai i Slottsparken,
ca. 1975.

FOTO: HENRIK ØRSTED

Der ikke annet er angitt er illustrasjonene
fra Oslo Museums egen samling.

INNHOOLD

Lars Emil Hansen: «Søttitallet» – en introduksjon til utstillingen	4
Reidun Anne Johannesen: Fritidsklubb og hippier i skogen: Drabantbyoppvekst på 70-tallet	12
Espen Beranek Holm: Mitt 70-talls Frogner	18
Bjørn Hovde: Kjellerstua, syttitallets hyttekos	22
Kristin M. Gaukstad: Pakistanerne oppdager Norge	28
Liv Finstad: Studentliv og kvinnekamp	34
Lars Roede: Bymuseet i 1970-årene	38
Lone Lunde og Therese Hervig Johnsen: Frem fra glemselen	42
Vegard Skuseth: Kjøkken, mat og drikke	44
Gro Røde: Demokratiforkjemperen Marcus Thrane	46
Program Bymuseet	48

FORORD

Husker du søttitallet? Mange har et nært forhold til denne perioden som var preget av «protest, pizza og p-piller». 21. november åpner Bymuseet en ny kulturhistorisk utstilling: «Søttitallet». Det har ikke vært enkelt å begrense seg, velge ut temaer, fokus og historier. Denne utgaven av Byminner inneholder flere kikkhull til denne perioden, belyst gjennom private minner og personlige historier og refleksjoner.

Faglig ansvarlig for utstillingen og direktør ved Oslo Museum, Lars Emil Hansen, presenterer utstillingen «Søttitallet» i sin artikkel, og seniorrådgiver og arkitekturhistoriker Lars Roede minnes tiden på Bymuseet i 70-åra. I denne perioden kommer mange arbeidsinnvandrere fra fjerne land til Norge, og artikkelen «Pakistanerne oppdager Norge» kommer med én forklaring på hvorfor mange reiste så langt nord. Komiker og musiker Espen Beranek Holm og museumslektor Reidun Johannesen vokste opp på hver sin kant av byen, med noen års mellomrom, deres tilbakeblikk gir et morsomt glimt inn i ungdomsverdenen. Bjørn Hovde har skrevet en rekke artikler basert på egen hukommelse om nostalgitrender i «slengbuktas tidsalder». Hans artikkel om kjellerstua er en forkortet utgave av den som sto på trykk på nettsidene groove.no i 2016. Professor emeritus i kriminologi, Liv Finstad, minner oss på klassekampen, kvinneoppgjøret og studentlivet i sitt personlige tilbakeblikk.

I et par år har museets tekstsamling blitt gjennomgått, katalogisert og registrert, og Lone Lunde og Therese Hervig Johnsen viser oss tre tidstypiske plagg fra søttitallet, mens fotoarkivar Vegard Skuseth har funnet fram noen blinkskudd fra kjøkken og mat fra museets fotosamling.

Denne høsten markerer museet også 200-årsjubileet for Marcus Thranes fødsel. Arbeidermuseet innlemmer hans historie i sin faste utstilling fra november, og en liten smakebit fra hans liv er skrevet av formidlingsansvarlig og historiker Gro Røde.

Redaksjonen ønsker sine lesere riktig god jul og godt nyttår!

Kristin M. Gaukstad
Redaktør

Søttitallet – en introduksjon til utstillingen

Mange forbinder 1970-tallet med hippier i Slottsparken, EF-kamp, demonstrasjoner og radikal ungdom. Noen tenker kanskje på det brune og oransje tiåret. Andre husker først og fremst at de fikk bedre råd, større bolig og tok sin første sydentur. Alle har sine forestillinger, historier og minner.

I Bymuseets nye utstilling inviterer vi publikum til å reflektere rundt noen av de endringene Oslo og det norske samfunnet var igjennom fra midten av 1960-årene og fram mot ca. 1980. Dette er en periode mange har et nært forhold til, og vi har fått flere innspill om å lage en utstilling om disse fascinerende årene. Nyere historisk forskning har også fremhevet denne tiden som en viktig kulturell endringsperiode.¹ Blant annet betydde 1970-tallet mye for likestilling av kvinner og menn, homofil frigjøring og den personlige friheten mange tar for gitt i dag.

Historie handler om menneskers levde liv. Opplevelsene og minnene våre kan være svært forskjellige, og de varierer blant annet med økonomi, utdanning og bosted, hvem vi var eller ønsket å være, og hvor vi var i livsløpet. Vi vil derfor understreke at vi her ikke har ambisjoner om å

fortelle «sannheten» om 1970-tallet, eller å tegne et dekkende bilde av Oslo i denne perioden. Men vi ønsker å servere noen smakebiter, noen historiske utsnitt, som utgangspunkt for egne minner og/eller diskusjon av verdier og holdninger – og hvordan disse forhandles og reforhandles over tid og i ulike sammenhenger.

Det lange 1970-tallet

I arbeidet med utstillingen har vi altså utforsket noen temaer som var med å definere 1970-tallet, og som fikk betydning også på lengre sikt, mer enn å studere tiåret som sådant – eller fra start til slutt. Historikeren Finn Olstad bruker begrepet «det lange 1970-tallet» om tiden fra slutten av 1960-årene til ca. 1980 i sin nye bok *Den lange oppturen. Norsk historie 1945 -2015*, og han beskriver disse årene som «det store oppbruddet».² I det legger han at perioden fra slutten av 1960-årene

representerte et «brudd» med etablerte normer og verdier og satte nye temaer på dagsordenen. Mye av det som kom til å prege 1970-tallet i Oslo og Norge hadde utspring eller forutsetning i siste halvdel av 1960-tallet. Denne måten å forstå 1970-tallet på, ligger også til grunn for vår presentasjon.

Lekestue

Utstillingen er utviklet i samarbeid med utstillingsarkitekt Line Herud og grafisk designer Bård Jemtland i Six Sides. Inspirert av barne-tv-serien «Lekestue», som ble sendt på NRK fra 1967 til 1980, ønsket de å skape «en pedagogisk opplevelse der besøkende får innblikk i syttitallet gjennom lek, oppgaver og historier».³ Herud og Jemtland har også vært opptatt av å få fram museets ønske om å formidle historisk endring. Dette har de løst ved å innlede hvert tema med et stort

Oljeplattform under bygging på Nyland Vest (tidligere Akers mek. Verksted), høsten 1975.

FOTO: PAUL A. RØSTAD/DEXTRA PHOTO

sort-hvitt-bilde, som bakgrunn for hva 1970-tallets nyorientering brøt med.

Opplevelsesrom, temasoner og materielle minner

Utstillingen består av tre «opplevelsesrom» der publikum kan føle at de

er (tilbake) på 1970-tallet – og ni mer fortellende temasoner. I temasonene utforskes historien mer analytisk gjennom fotografier, gjenstander, film- og radioklipp, og flere steder kan man også selv bidra med refleksjoner og historier.

Midtrommet i utstillingsarealet er fylt med det vi har kalt «materielle minner». Her kan yngre besøkende bli kjent med tidens design, kunst-håndverk, mote og «antimote», mens de som opplevde perioden kanskje møter noe av sin egen historie? Mote

og livsstil var tett forbundet på 1970-tallet, og Oslo var stedet der de nye trendene først kom til syne. 1970-tallet utfordret folk til å ta standpunkt i samfunnsspørsmål, og det personlige klesvalget ble et av tidens tydeligste tegn.

Salong, seksjon og «stress-less»

Det første opplevelsesrommet er et stueinteriør fra slutten av 1970-tallet. Her er det mulig å sette seg ned, se et fjernsynsprogram og bla i ukebladene. «Beboerne» – en arbeiderklassefamilie – har tatt del i velstandsveksten, og ikke bare kjøpt ny leilighet, men også hatt anledning til å skifte ut møblet. Her er både ny salong, seksjon, fargefjernsyn, «stress-less» og vegg-til-vegg-teppe.

Interiør og innredning har «alltid» vært et spørsmål om økonomi, klasse, skikk og smak. Likevel skjedde det en endring på 1970-tallet. Mens det store flertallet på 1950- og 60-tallet hadde vært mest opptatt av å skaffe seg en bolig, ble det nå viktigere å skape et personlig hjem, skriver kulturhistorikeren Morten Bing.⁴ Boligen skulle i større grad vise hvilke miljøer og verdier man identifiserte seg med. Interiørene ble derfor også mer varierte. Vår «stue» er et uttrykk for det «vanlige», mens

Utstilling hos Steen & Strøm, april 1970.

FOTO: LEIF ØRNELUND

interiørbladet Bonytts reportasjer fra arkitekt- og studenthjem viste helt andre stilidealer.

Motkultur hos Audun Engh

Audun Engh har bevart over 100 kasser med minner fra sin ungdom, og gjensker sitt ungdomsrom i utstillingen. Engh er født i 1948, var 22 år i 1970, studerte juss, var freelancejournalist i NRK, motkulturell, hippie og samfunnsaktivist. Blant annet var han det meste av 1970-tallet aktiv med å gi ut Gatevisa. Han forteller at han allerede i gymnastiden på «Katta» var mer interessert i rock og amerikansk hippiekultur enn mange av hans klassekamerater. «De var venstresosialister som likte jazz og visesang». Interessen for musikk og motkultur preget både rommet hans – og ikke minst kjellerstua i foreldrehjemmet i Madserud allé, som var forvandlet til en «ungdomshule». «Her var mange hundre ungdommer i Oslo på fest og nachspiel i løpet av 1970-tallet».⁵

Klubben

Det tredje opplevelsrommet er «klubben», som mange som vokste opp på 1970-tallet har et forhold til. Ungdomsklubben skal være et rom for aktivitet, lek og medskapning. Her er det mulig å fargelegge tidsinspirert

graffiti, spille couronne eller bordtennis, «slange seg» på en av gulvputene med gitar og visesangbok, og å prøve danseferdighetene i diskoteket. I tilknytning til ungdomsklubben viser vi også glimt fra det sene 1960-tallets og 70-tallets musikkscener og andre møtesteder. Blant annet Club 7.

Temasonene

Etterkrigstidens samfunnsutvikling belyses i den første temasonen. Økonomisk vekst og jevnere fordeling av godene var politiske mål i hele etterkrigstiden og ble sikret gjennom offentlig styring og fellesskapsløsninger. De sosiale forskjellene ble mindre. «Ingen skal ha kake, før alle har fått brød», var statsminister og arbeiderpartipolitiker Einar Gerhardsens mantra.⁶ Funn av olje i Nordsjøen i 1969 videreførte og sikret veksten på 1970- og 80-tallet. Oslofolk og nordmenn flest fikk det materielt bedre. De tjente mer – og kjøpte mer: ny bil, større bolig, hytte, nye møbler, elektriske artikler, sydenturer og andre feriereiser. På 1950-tallet var dette regnet som luksus.⁷

Utdanningsekspløsjon

Bedre utdanningsmuligheter for alle var en del av velferdsutviklingen. Flere tok utdanning utover grunn-

skolen, og flere studerte. Statens Lånekasse for utdanning var en viktig forutsetning. Det nye universitetet på Blindern ble bygget som et «masseuniversitet» på 1960- og 70-tallet. Likevel ble mange av auditoriene raskt overfylt. Flere historikere har pekt på at «utdanningsekspløsjonen» var en forutsetning for 1960- og 70-tallets ungdomsopprør og kvinnekamp.⁸

For eller mot?

Spørsmålet om Norge skulle bli medlem av Det europeiske fellesskapet (EF) engasjerte alle miljøer og aldersgrupper og satte sterke følelser i sving. Landets framtid sto på spill. Både politiske partier, arbeidsplasser og familier ble splittet. I 1972 ble det avholdt folkeavstemming, 53,5 % stemte mot, og 46,5 % for. I Oslo var tallene 67 % Ja og 33 % Nei. Ungdom og unge voksne var viktige for utfallet. De fleste studenter var imot, også i Ja-byen Oslo, og bidro til Nei-sidens seier.⁹

Ungdomsopprør

Mange unge og unge voksne oppfattet 1950-tallet og deler av 60-tallet som autoritært, konformt og konservativt. Det var klare forventninger til hvordan man skulle oppføre og kle seg. For eksempel skulle gutter ha kort

hår og jenter bruke skjørt eller kjole til pent. Man sa «De» til ukjente eller autoritetspersoner. Sex før ekteskapet var «synd», og det å være ugift mor var forbundet med skam.

I USA og Storbritannia markerte ungdom i siste halvdel av 1960-tallet gjennom musikk, festivaler, klær, frisyre, språk og demonstrasjoner avstand til det etablerte samfunnet. Studentopprøret i Frankrike i 1968 ga navn til en egen generasjon – «68erne». Også i Oslo lot grupper av ungdom håret gro, krevde større frihet og handlingsrom, og protesterte mot et autoritært skole- og universitetssystem, Vietnamkrigen, atomvåpen, forurensning og foreldrenes forbruk og materialisme. Autoriteter og etablerte maktstrukturer ble utfordret. Flere studenter ble politisk radikale på venstresiden.

En del søkte mot alternative og friere livsstiler. Mange opplevde større seksuell frihet – blant annet på grunn av nye prevensjonsmidler. Flere ble samboere og fikk barn uten å være gift. Studenter flyttet sammen i kollektiv. Hippieene i Slottsparken – og senere pønkerne – var ungdomsopprørets yterpunkt. De var i mindretall, men fikk stor oppmerksomhet på grunn av klær og livsstil.

«Det personlige er politisk» – den nye kvinnebevegelsen

Et av de områdene der 1970-tallet kanskje har betydd mest, er innenfor kvinne- og kjønnskampen. Den nye kvinnebevegelsen gjorde «det personlige politisk» og kjempet for rett til svangerskapspermisjon, prevensjon, selvbestemt abort, utbygging av barnehager, likestilling i hjemmet og likelønn. Bevisstgjøringsgrupper, tidskrifter, bøker, stands, demonstrasjoner, debatter og ulike kulturuttrykk var riktige aksjonsformer.¹⁰ Familie- vold og porno var andre viktige kampsaker. Historikere og etnologer ønsket å synliggjøre kvinnene i historien, og «kvinnehistorie» vokste fram som et eget fagfelt. Kvinnene vant fram og oppnådde i løpet av 1970-tallet større innflytelse og handlingsrom. Mange tok utdanning og arbeid utenfor hjemmet. I 1978 kom lov om selvbestemt abort, og året etter likestillingsloven. I 1981 fikk Norge sin første kvinnelige statsminister, Gro Harlem Brundtland.

Homofil frigjøring

Også homofiles rettigheter var en viktig kampsak på 1970-tallet. Loven som forbød seksuelle forhold mellom menn ble avskaffet i 1972, og homofili ble fjernet som psykiatrisk diag-

nose i 1977. Homofile ble en synligere gruppe gjennom opplysningsarbeid på skoler og stands på gata, flere bøker og debattinnlegg, og ikke minst egne møtesteder.¹¹ Metropol – det første offisielle utestedet for homofile – åpnet i 1974 og arrangerte etter hvert også egne kvinnekvelder.¹² Selv om lovverket ble endret, opplevde mange det fortsatt som vanskelig å «stå fram» overfor familie, venner og på arbeidsplassen.

En mer radikal miljøbevegelse

Det var et rådende syn langt inn i etterkrigstiden at industri og forurensning var et nødvendig onde.¹³ På slutten av 1960-tallet ble miljøproblemer mer synlige, og flere bekymret seg for framtiden. Mange sa nei til atomkraft, og demonstrerte mot tap av natur og forurensning av luft og vann. Miljøbevegelsen ble nå mer radikal og tok nye virkemidler i bruk, blant annet «sivil ulydighet». Miljø var et av tidens nyord, og omfattet ikke bare klassisk naturvern, men handlet også om økologi, om samspillet mellom alt levende og omgivelsene. Vern av kulturlandskap og gamle bystrøk ble en del av det nye miljøvernet.

Aksjonene mot utbygging av kraftverk i Mardølafossen (1970) og Altaelva (1979) fikk stor oppmerksomhet.

Demonstrasjon mot Altautbyggingen, 1979.

FOTO: SVERRE HEIBERG

Under Alta-aksjonen ble også samenes rettigheter som urfolk satt på dagordenen. Rensing av Oslofjorden og kamp for et bedre bymiljø var andre viktige saker. 1970-tallets nye rød/grønne opposisjon påvirket også den etablerte politikken.¹⁴ I 1972 ble Miljøvernde-

partementet opprettet, og i 1974 kom Statens forurensningstilsyn.

Gjenoppgivelse av den gamle byen

På 1950- og 60-tallet hadde drabantbyene vært løsningen på bolig-mangelen. Rundt 1970 kom flere

rapporter som var kritiske til drabantbyutbyggingen, særlig 1960-tallets storskalaprosjekter. Parallelt med denne kritikken begynte et nytt syn på byen å vinne fram: Etter mange år med fraflytting, saneringsplaner og forfall, ble den gamle og nedslitte sen-

trumskjernen tilkjent ny verdi og fikk nytt liv og ny status.¹⁵

Studenter i fag som arkitektur, kunsthistorie, etnologi og sosiologi skrev diplom- og magistergradsavhandlinger om rivningstruede bystrøk og allierte seg med beboere for å redde dem. Det ble laget utstillinger, demonstrert, holdt foredrag og skrevet debattinnlegg. Flere kjøpte også nedslitte hus og leiligheter som de pusset opp, og slik viste hvilket potensial bygningene hadde.

Aksjonistene vant fram: Også i det politiske og planfaglige miljøet skjedde det på slutten av 1970-tallet en holdningsendring.¹⁶ I 1977 vedtok bystyret det såkalte «byfornyelsesprogrammet». Det slo fast at de gamle bystrøkene skulle bevares og utbedres, ikke rives. I løpet av noen år gikk de gamle sentrale bystrøkene fra å være «saneringsmodne» til å bli verneverdige, «urbane» og symboler på det gode byliv.

Kunst og kultur til folket

Kulturlivet var preget av stort mangfold, eksperimentering og nyskaping.¹⁷ Kunstnere, skuespillere og forfattere belyste politiske og sosiale temaer og drev oppsøkende virksomhet – kunsten skulle ut til folket. Miljøet rundt kunstnerkollektivet

GRAS ble kjent for sine silketrykk med politiske motiver. Kunsthåndverk var populært – og tekstilkunst fikk ny interesse. Jazz, pop, rock og visesang preget musikkscenene. Club 7 var på 1960- og 70-tallet byens motkulturelle «storstue». I 1974 kom «Det utvidete kulturbegrep», som sidestilte skapende kunst, idrett og amatørvirksomhet.¹⁸

Mot en mer internasjonal og mangfoldig by

Oslo ble på 1970-tallet en mer internasjonal by med tilreisende gateselgere og -musikanter, «eksotiske» spisesteder og nye innvandrere fra Sørøst-Asia og middelhavslandene. I 1963 åpnet byens første kinarestaurant China House på Bislet, omtrent samtidig kom Ben Yousef med sitt fransk-algeriske kjøkken på Frogner, og i 1970 den italienske restauranten Valentos Osteria i Kirkeveien.¹⁹ Samme år åpnet også Peppes pizzas første restaurant på Solli plass.

De første «fremmedarbeiderne» kom til Oslo i 1967 fra Pakistan, Tyrkia, Algerie, India og Marokko, og de dekket landets behov for ekstra arbeidskraft. På 1970-tallet kom også flyktninger fra Vietnam og Chile. Mange av de «nye» innvandrerne arbeidet i industrien, på storkjøkkener,

med rengjøring og i Sporveiene. I 1980 utgjorde de 3% av befolkningen, mot 0,15% i 1960. I dag har 33% av Oslos befolkning innvandrerbakgrunn.

Arven fra 1970-tallet

1970-tallet åpnet opp for mye av det mange av oss i dag tar for gitt: personlig frihet og individuelt handlingsrom til å gjøre egne valg, likestilling av kvinner og menn, livsstilsmangfold og mer uformelle omgangsformer. Tiåret satte også miljøvern og grønne verdier på dagsorden, og representerte begynnelsen på et samfunn preget av større kulturelt mangfold og mer urbane livsstiler. I ettertid kan det lett se ut som om aktivistene representerte et flertall av befolkningen. Slik var det nok ikke, de fleste var «vanlige», som en av informantene våre uttrykte det. Likevel fikk opprøret og motkulturene betydning på mange områder.

Mye av 1970-tallets nyorientering kan plasseres på den politiske venstresiden og gis en «rød-grønn» merkelapp. Nye allianser mellom kulturradikale og verdikonservative ble skapt i enkeltsaker.²⁰ Det kom også protester mot sosialdemokratiets fellesskapsløsninger, kontroll og reguleringer fra høyresiden. Fremskrittspartiet ble stiftet i 1973, da under navnet «Anders

Langes parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep (ALP)». Fra midten av 1970-tallet orienterte flere velgere seg mot høyre – og partiet Høyre fikk et betydelig oppsving mot slutten av tiåret. Dette var starten på «høyrebølgen», som skulle prege første del av 1980-tallet.

Velkommen i utstillingen!

Lars Emil Hansen, kulturhistoriker og kurator. Direktør for Bymuseet og stiftelsen Oslo Museum siden 2011.

- ¹ Benum 1994; Benum 1998; Førland og Korsvik 2006; Nielsen 2011; Olstad 2017.
- ² Olstad 2017, s.128f.
- ³ Herud og Jemtland 2016, s.7.
- ⁴ Bing 2011, s. 214.
- ⁵ Samtale med Audun Engh, oktober 2017, intervju i radioprogrammet «The summer of Love», NRK P2, juli 2017.
- ⁶ Einar Gerhardsen 1962, om gjenreisningen etter krigen, i et intervju med NRK. NRK-arkiv.
- ⁷ Furre 1990, s. 295.
- ⁸ Olstad 2017, Nielsen 2011.
- ⁹ Benum 1994, s.415.
- ¹⁰ Danielsen 2013, Lønnå 2003.
- ¹¹ Jordåen, 2017
- ¹² «Skeivopedia»: oppslagsord «Metropol», www.skeivt.arkiv.no, nedlastet 10.10.2017

- ¹³ Nielsen 2011.
- ¹⁴ Benum 1998, s. 28.
- ¹⁵ Hansen 2004.
- ¹⁶ Guttu 1999.
- ¹⁷ Andersen 2011, s. 481f.
- ¹⁸ Lyche 1981, s. 156
- ¹⁹ Arntzen og Hansen 2008, s. 8.
- ²⁰ Christensen, s. 129.

Litteratur:

- Andersen, Per Thomas 2001: *Norsk litteraturhistorie*. Oslo
- Arntzen, Jan Gunnar og Hansen, Stig-Audun 2008: *Oslo 1960-1980*. Oslo.
- Benum, Edgeir 1994: *Oslo Bys historie, bd 5. Byråkrati- enes by. Fra 1948 til våre dager*. Oslo.
- Benum, Edgeir 1998: *Aschehougs Norges historie, bd 12. Overflod og fremtidsfrykt 1970 -*. Oslo.
- Bing, Morten et. al 2011: *En historiebok i tre etasjer. Boskikk i byen 1865-2002*. Oslo.
- Christensen, Arne Lie 2011: *Kunsten å bevare. Om kulturminnevern og fortidsinteresse i Norge*. Oslo.
- Danielsen, Hilde 2013 (Red.): *Da det personlige ble politisk. Den nye kvinne- og mannsbevegelsen på 1970-tallet*. Oslo.
- Furre, Berge 1996: *Norsk historie 1905-1990. Vårt hundreår*. Oslo.
- Førland, Tor Egil og Korsvik, Trine Rogg (Red) 2006: 1968. *Opprør og motkultur på Norsk*. Oslo.
- Guttu, Jon 1999: «Hvordan byfornyelsestanken vokste fram». I: Christensen, Arne Lie et. al: *Murbyen. Fremtid for fortiden ¾-1999*. Oslo.
- Hansen, Lars Emil 2004: *Bydelen som skiftet ham. Kulturhistoriske bilder av 1900-tallets Grünerløkka. Hovedoppgave i etnologi*, UiO.
- Herud, Line og Jemtland, Bård 2016: *1970-tallet. Tiåret som endret Oslo. Konsept for utstilling*. Upublisert.
- Jordåen, Runar 2017: *"Der solomittane samlast"*. Klassekampen 1. juli 2017.
- Kristiansen, Hans W. 2009: «Byen i skyggen av byen. Oslo

- som fristed på 1950-tallet». I: Vandvik, Camilla et. al (Red): *Si meg hvem du elsker... Artikler om skeiv seksualitet og kjærlighet*. Oslo.
- Lyche, Ingeborg 1981: «Stat og kultur». I: Semingsen, Ingrid et al (Red.): *Norges kulturhistorie, bd. 8. Underveis – mot nye tider*. Oslo.
- Lønnå, Elisabeth 2003: Den nye kvinnebevegelsen i 1970-årene. [http://www.kampdager.no/arkiv/organisering/ny kvinnebevegelse/artikkel_lonna.html](http://www.kampdager.no/arkiv/organisering/ny%20kvinnebevegelse/artikkel_lonna.html). nedlastet 9.5.2017.
- Nielsen, May-Brith Ohman 2011: *Norgevr: Norsk historie. Bd 4: Etter 1914*. Oslo.
- Olstad, Finn 2017: *Den lange oppturen. Norsk historie 1945-2015*. Oslo.
- Semingsen, Ingrid et al (Red.): *Norges kulturhistorie, bd. 8. Underveis – mot nye tider*. Oslo.

Andre kilder:

- Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek; billedsamlingen, klipparkivet, Club 7-arkivet, Kvinnefrontens arkiv, bladet Aktuell, skeivt.arkiv.no.
- Oslo Museum; billedsamlingen, klipparkivet, tidsskriftsamlingen; Bonytt, Byggekunst, Alt om mat
- Samtaler med personer som opplevde 70-tallet
- NRK-arkivet – nrk.no

Fritidsklubb og hippier i skogen: Drabantbyoppvekst på 70-tallet

Soveby, konformitet og forsømte nøkkelbarn? Utover på 60- og 70-tallet ble det for alvor fart i kritikken av drabantbyene. Det kunne knapt bli folk av dem som trådte sine barnesko i et drabantbymiljø, men vi som løp rundt blant tørkebåsene og stupte kråke på plenen foran blokka, så litt annerledes på det.

Foreldrene mine kom til Oslo på 60-tallet. I 1963 flyttet de inn i en treroms leilighet på Kalbakken, i Groruddalen. Leiligheten fikk de tildelt ved loddtrekning. Jeg ble født i 1968 og hadde en fin barndom i drabantbyen, til tross for min fars bekymringer over å fostre et OBOS-barn i et «kaninbur». Så uendelig langt fra hans barndoms vestlandsfjord og friske kastevinder. Den nordnorske moren min bare fnøs og gledet seg over innedo og et moderne kjøkken med kort avstand mellom bord og benk. Om sommeren løp vi om kapp over de store plenene, plumpet i Alnaelva, rømte fra sprettert-gutta og stengte hverandre inne i tørkebåsene. Om vinteren var det en flott akebakke mellom høyblokka og Husmødrenes barnepark på sletta, der vaktmester'n hadde laget skøytebane.

Faren min var møbelsnekker og jobbet på Hellstrøms pianofabrikk. Fram til jeg var rundt sju år kom han ofte hjem sent på kvelden, og mamma forklarte at det var fordi han måtte holde akkorden. Fra 1975 jobbet han på Televerkets Hovedverksted, der lønna ikke var avhengig av hvor mye han greide å utrette i løpet av en dag. Det var nok bedre for hans del, men resulterte i at foreldrene mine aldri fikk kjøpt et piano til redusert pris, så den musikalske dannelsen foregikk i stedet på blokkfløyte, som alle skolebarn måtte lære å spille, jf. Mønsterplanen av 1974.

70-tallet kom til meg med Pompel og Pilt og Lekestue på svart/hvitt-tv-en, og alternativ pedagogikk på skolen. Moren min, som hadde jobbet i Narvesens regnskapsavdeling før hun giftet seg, ble måpende vitne til

at vi skulle leke oss inn i matematikken med ulltråder, knapper og noe som ble kalt tallstråle, et slags målebånd man spente rundt pulten. Gangestykkene ble satt opp nedover og ikke bortover, og verden sto ikke til påske! Likevel fulgte hun lojalt opp alle beskjeder fra skolen. Hun strikket et brunt og oransje etui til blokkfløyta mi og aplikerte navnet mitt på gymposen. Jeg tror foreldrene mine følte engstelse over hvordan verden var blitt, samtidig som de var lettet og glade over hver dag å ha mat på bordet, og slippe krig og rasjonering. De fortalte historier om oppvekst under krigen, Einar Gerhardsen og Kong Haakon og stemte nei til EF i 1972.

1. mai var det stas å være på samfunnshuset og høre Groruddalen Arbeiderkor, korpset og stormløpe over det svære parkettgulvet! 1. mai og

Karneval i borettslaget på sankthansaften 1976.

FOTO: ASBJØRN JOHANNESSEN / PRIVAT

Barnebursdag i blokka, 1974 (artikkelforfatteren fremst til høyre).
FOTO: ASBJØRN JOHANNESSEN / PRIVAT

17. mai lå ikke langt fra hverandre i festivitas for vennegjengen fra nr. 49. Marsjering i tog var gøy! Derfor heiv vi oss lystig med da det ble arrangert et Jesus-tog fra Salem nede i Grorudveien som gikk Kalbakken rundt. Parolen lød «Jesus elsker deg» og langhårede tilhengere av Jesus-bevegelsen slo seg sammen med krokryggede tante Astrid fra Søndagsskolen i et forsøk på å redde drabantbysjelene fra åndelig fortapelse. Det var litt flaut da toget stoppet foran kiosken der ungdommene satt og røykte og klinte, og storesøsteren til kameraten min fikk øye på oss.

Da jeg var rundt 10 år gammel, flyttet et hippiepar inn i B-oppgangen. Om sommeren dro de inn i skogen rett ved blokka, og slo leir ved Alnelva. Der bodde de i telt, hengte babybleier til tørk mellom trærne, spilte gitar og røykte pipe. Vi spionerte på dem og drømte om at våre foreldre kunne gjøre det samme. Både skogen og elva var jo så nære! Min hardtarbeidende snekker-pappa ristet på hodet, mumlet noe om «tullball» i nabolaget.

Samfunnet var i sterk forandring gjennom 70-tallet, gamle autoriteter og familiemønstre måtte vike for nye, og jeg observerte det hele fra barndommens bakkeplan. Ei

jente i naboklassen var nøkkelbarn og hadde utarbeidende mor. Hun spradet stolt rundt med den blanke nøkkelen i hyssing rundt halsen, og etter skoletid var den foreldrefrie leiligheten hennes et fristed befolket av noen få unger og to hamstre, der vi kunne drikke så mye saft vi ville og ha høytlensning fra Romantikk. Hos en annen av jentene var det skilsmisse og alene-mor. Der var det stadig fest midt på dagen og besøk av «onkler» som var rause med godteripenger til oss, så vi skulle holde oss ute. Dundersalt-dropsene til ti øre stykke fikk en bismak av tristesse jeg ikke helt greide å sette fingeren på. For noen av vennene mine var det nok en fordel å bo i en drabantby, der det var lekekamerater på mange kanter og det gikk an å søke asyl for en kortere periode, hos en annens mamma.

I overgangsperioden mellom barn og ungdom oppdaget vi Fridtidsklubben, som holdt til i et lokale i Samfunnshuset. Inngangsdøra var metallblå, bulkete og litt skummel, ettersom de eldre ungdommene hang i klaser utenfor. Men hver tirsdag var det juniordag. Da ryddet klubblederne vei i vellinga, og vi kom oss inn. På det første besøket ble jeg helt fjetret av diskoteket! Herligheten var innredet med en DJ-bås innerst, der

det også lå en tjukkasmadrass, og alt var psykedelisk opplyst av en snurrende diskokule i taket. Jeg fortapte meg i Donna Summers *I feel love* og *Hot stuff*, og snurret rundt med flagrende kordbukse-ben og hår. Etter hvert skjønte vi jentene at det måtte mer til hvis vi skulle kvalifisere oss til kategorien «ungdom». Ukepengene ble investert i en knallblå øyenskygge og en svart mascara, på deling. Vi smugsminket oss på doen på klubben og smugrøyket bak gymsalen. Det var enkelt å få kjøpt ti Prince mild med falsk lapp. Tove var den med penest håndskrift og greide å etterape voksenskriften til mora si. Hun stod også i klubbkiosken, der vi kjøpte loffskiver med banan eller ostesmørbrød med oregano til 1 krone stykket. Lønna var en brus.

Klubblederne var ildsjeler. Evelyn på rundt 60 lærte oss å lage pannebånd med indianermønster, som matchet diskodressen helt perfekt. En periode var det frenetisk snekker- og maleaktivitet på klubben. Årsaken var boikott av Coca Cola, og det store demonstrasjonstoget. Klubblederen smelte de svarte treskoa i gulvet og lekset opp om hvordan selskapet utarmet livsvilkårene for de sør-amerikanske bøndene, hvor hensynsløst storkapitalen drev rovdrift på

Beboerne i nr. 49 samlet rundt kaffebordet, 17. mai på Nordtvet skole.

FOTO: ASBJØRN JOHANNESSEN / PRIVAT

natur og menneskelig arbeidskraft. Og vi var med! De fleste av oss kom fra familier der arbeiderklasse-identiteten ikke ble tatt lett på. Klubben var spennende; disko den ene dagen, kamp mot storkapitalismen den neste. Vi lå på gulvet og snekret bannere, malte «boikott Coca Cola» på hvite

laken, og støpte pappmaché-masker. De var fæle å ha på, men skulle inngå i opptoget, der klubbungdommen skulle danne en lang, sammenhengende lakenorm. Vi tøflet avgårde, med maskefjesene våre stikkende opp av hullene i de sammensydde lakenene. Vanligvis bestod lørdagskosen

i heimen av gryterett og cola, eller «kokka» som mamma sa. Jeg pleide å få en liten glassflaske, slo hull i korken med en spiker til sugerøret, og så varte brusen i en evighet. Denne lørdagen var jeg standhaftig avholdende fra den sorte synden.

Drabantbyen min var en bygd i

byen. Farene var konkrete, vår barn-
domsverden relativt gjennomskiktig,
selv om foreldrene våre ikke alltid
visste hvor vi var og hva vi gjorde.
Selvsagt eksisterte det mobbing, det
kunne gå temmelig tøft for seg. Men
det var ingen mobiltelefoner der mob-
berne kunne invadere privatsfæren
via Facebook eller Snapchat. Anonym
«tulleringing» ble gjort fra de røde
telefonkioskene: «Hallo, er det hos
Rygg? Kan vi få snakke med resten av
kroppen?» Guttene suste vilt rundt på
Apache-syklene, uten sykkelhjelm. Vi
hang etter føttene ut av vinduet i høy-
blokka, og turnapparatene i skolegår-
den hadde bare asfalt under. Vi fulgte
oss selv til skolen, på turninga eller
speider'n på Heimdal, utstyrt med
ullstillongs, refleks fra Barnas Trafikk-
klubb og formaninger om å holde oss
unna baksiden av biblioteket. Der
ble det solgt hasj. I sommerferien ble
kofferter stablet på taket av bilene og
unger i baksetet. Det var alltid ledig
plass på et fang, eller om ungene
var små nok – på hattehylla i bobla.
Vi hadde ikke bil, men naboen, som
kjørte varer for en gardinfabrikant,
hadde ledig plass bak i varebil. Der
rigget vi oss til på campingstoler, en
kjølebag med loff og grillet kylling, og
skumpet avgårde til leid hytte i Hal-
lingdal. Det skumleste som fantes på

fjernsynet var Blindpassasjer av Bing
og Bringsværd. På grunn av streng
foreldresensur fikk vi ikke lov til å se
den. Øystein i B-oppgangen hadde
greid å snike seg til en strategisk plass
under sofaen etter leggetid og kunne
gjenfortelle ganske mye. Sjøpelsjakta
i oppgangen minte mistenkelig om
sjøpelskverna i romskipet, der en mys-
tisk blindpassasjer, halvt menneske,
halvt noe annet... kunne ha kastet seg
selv eller noen nedi!

Om vintrene gikk vi veien gjennom
kjelleren, iført tøfler og lusekofte, for
å komme til lekekamerater i nabo-
oppgangen. Vi hadde juletreffest med
filmframvisning i bomberommet og
rødbrus. Faren til Frank akkompag-
nerte julesangene på klarinett, når vi
gikk rundt juletreet på gårdsplassen.
Han spilte i Jernbanens musikk-korps.
Det var alltid en eller annen mamma
hjemme, parat med knekkebrød med
Hapå, prim eller brunost, lommetør-
kle til rennende neser eller plaster til
skrubbsåret. Jeg har for lengst flyttet
fra den lysegule blokka, men tenker
fremdeles på den som barndomspara-
diset mitt.

*Reidun Anne Johannessen har hoved-
fag i nordisk språk og litteratur og er
museumslektor ved Oslo Museum/
Bymuseet.*

Kilder:

Hansen, Lars Emil. 2008. «*Drabantbyen kommer!*
*En utstilling om bolig- og byutvikling i Oslo etter
1948*» i *Drabantbyen kommer*. Oslo Museum,
Bymuseet.

Mønsterplanen av 1974 i [http://www.nb.no/nbsok/
nb/27717cffb91e04bca5ed6b5f90ec1034?lang=
no#0](http://www.nb.no/nbsok/nb/27717cffb91e04bca5ed6b5f90ec1034?lang=no#0), lastet ned 25.09.17

https://www.nytid.no/drabantbyens_konger/, lastet
ned 06.09.17

Mitt 70-talls Frogner

«Unnskyld, kan De si meg hvor mye klokken er?» Dette var ikke et uvanlig spørsmål å stille folk på gaten på 70-tallet. Det var dessuten en fin standardfrase jeg gjerne brukte for å undersøke hvordan folk låt. Hadde de mørk stemme, lys stemme, knirket de, var det en fjern dialekt inni der? I dag vil kanskje responsen være vel så interessant; ikke minst fordi mange av svarene vil være på et fremmed språk. Man hørte ikke så mye engelsk, russisk, polsk eller japansk rundt gatehjørnene på 70-tallets Frogner, selv om bydelen også dengang huset mange fremmede staters ambassader. Joda, det var turister i Frognerparken om sommeren, men vinterstid uttalte folk sine klokkeslett på norsk.

Jeg er født 1960 og hadde barn- og ungdom på Frogner. Vi syklet i gatene og lekte i bakgårdene om sommeren og om vinteren akte vi i Frognerparken. I -73 gikk vi dessuten på ski i gatene. Bilene hadde kjøreforbud i helgene og ja, det var såpass

med snø. Om sommeren kunne det også være litt spennende å se om man traff på noen av uteliggerne i parken. Om de var i godt humør kunne det vanke både en god historie og kanskje noen småpenger. Særlig en av dem, «Haien», kunne være generøs – men han kunne såvisst ha dårligere dager også. Det gjaldt å lese situasjonen rett.

Småbutikker i gatebildet

Forretningene rundt om i bydelen var dominert av små butikker. I Thomas Heftyes gate lå de på rekke og rad fra Andresens bank på hjørnet ved Bygdøy Allé; Monolitt Tobakk og Frukt og Andersen kolonialhandel. Det var el-installasjon, melkebutikk, Brazil Tobakk og Frukt (Brazza på folkemunne), grønnsakshandler og frisør. Nede i Eckersbergs gate lå en av de få med utenlandsk navn; tobakksbutikken «Superfine» – som vi raskt omdøpte til «Suppa». Hverken skomakeren eller jernvareforhandle-

ren i Gimleveien hadde behov for å benytte fremmedspråk i firmanavnet, heller ikke teppebutikken til Egetepper til tross for at den lå i Gimleveien Ventidue.

Det var ikke så mange serveringssteder på Frogner den gang. I lokalene som huser Elise i Elisenbergveien i dag var det renseri, og vis-à-vis lå slakterforretningen til Brekke. Der Eckers ligger i dag lå malerforretningen til Nordby, og ellers var det heller ikke mye sushi å spore i Frognerveien.

Pizza var eksotisk

I 1972 åpnet Peppe's Pizza sin tredje restaurant i Oslo. De gamle lokalene til West End på hjørnet av Frognerveien og Thomas Heftyes gate ble tapetsert med gamle avisforsider, og i taket hang tomme vinflasker opp ned. Det var stearinlysstemning på de tunge bordene, og enkelte av servitørene snakket knapt norsk. Eksotisk var ordet. Kanskje ekstra eksotisk, i alle fall for en 12-åring, var 100-lap-

*Frogner plass med Peppes Pizza fotografert
midt på 70-tallet.*

FOTO: ROAR THORESEN/SPORVEISMUSEET, OSLO BYARKIV

Frognerveien, ca. 1970.

FOTO: HENRIK ØRSTED

Frognerveien ved Elisenbergveien, ca. 1970.

FOTO: HENRIK ØRSTED

pen som var lakkert inn i serveringsdisken med følgende hilsen skrevet for hånd ved siden av: «Good luck, Pepe!» (Og lykken har visst stått dem bi.) Den første menyen inneholdt kanskje ikke mer enn 10 ulike pizzatyper. Vi spiste oss gjennom alle, men slet med nummer 8 «The Viking». Den ble utgangspunkt for vår dogmatiske regel om at sjømat ikke hører hjemme på pizza. Det var ansjos-fileter på «The Viking». Mineralvannglassene var enorme seidler på sikkert 0,5 liter. Vi hadde aldri drukket mer enn 0,3 på en gang før.

Frogner – en helt alminnelig bydel

I 1972 begynte jeg å spille gitar, og med oppsparte avisbudmidler kunne jeg i 1973 gå til anskaffelse av min første el-gitar, en kopi av gitaren til rytmegitaristforbildet Michael Bruce i Alice Cooper Band. Til å begynne med spilte jeg sammen med et par stykker som fikk gratis øvingslokale som motytelse for akkompagnering av Tensingkoret hver torsdag. Det var visst ikke helt i tråd med de teologiske linjene at vi blant annet hadde Black Sabbath på repertoaret når vi ikke spilte med kor. Det ble en slutt på byttehandelen med øvingslokale mot korakkompagnement, men det satte ingen stopper for spillingen. Vi øvde

Espen Beranek Holm.

FOTO: UKJENT / PRIVAT

hos hverandre, og etterhvert fikk vi øve på Hamna Fritidsklubb i Professor Dahls gate.

Mange har en oppfatning om at Frogner bestod utelukkende av spesielt velstående beboere. Det stemmer selvsagt ikke. Det skal ikke stikkes under stol at enkelte skipsredere og andre velbeslattede hadde adresse på Frogner, men de bodde ikke i oppgangen min – ikke engang i samme kvartal som meg. Jeg vokste opp i en helt alminnelig bydel i Oslo med uteliggere i parken, melkebutikk på hjørnet

og vanlige arbeidsfolk i leilighetene bortover. Selv tjente jeg mine lommepenger på å gå med avisen. Det finnes ikke en trapp på Frogner jeg ikke har løpt i.

Espen Beranek Holm er tekstforfatter, komiker og rockemusiker. Under artistnavnet «Beranek» debuterte han med singelen «Dra te hælvet» i 1981.

Kjellerstua, syttitallets hyttekos

Syttiåras mange nostalgiske strømninger, sentimentale mimring, savn etter «enklere tider» og dragningen mot primitivitet og «ekthet» i form av basale livsstiler, fant sitt mikrokosmos i nyskapingen kjellerstue, også kjent som peisestua.

En rekke nostalgiske impulser viste seg i fenomenet kjellerstue, eller peisestua, syttiåras hytte i huset eller primitivsonen i den ellers komfortable eneboligen. Her spilte den norske kosen seg ut i frydefulle stunder med Ludospill under blafrende parafinlamper mens mor pisket krem med siste skrik i MixMaster i etasjen over. I ledige stunder leste man nostalgiske grøssere fra virkeligheten, skjebnebiografier, som Dagfinn Grønøsets bestselger om Anna i ødemarka eller Arild Mikkelsens bøker om harde kvinneskjebner i bondesamfunnet.

Peisestua eller kjellerstua fikk en enorm vekst i den norske eneboligbebyggelsen på syttitallet. Folk flest bodde da som nå, i egne hus med hage rundt. Man begynte nå å leve i enkeltgenerasjonsboliger, et brudd med livsstilen i generasjonsboligen som hadde vært gjeldende like fra bondesamfunnet. Ideen om kjellerstua fenget særlig folk som av økono-

miske eller andre grunner ikke fikk realisert drømmen om hytte på fjellet eller langs fjorden.

Kjellerstua var hyttedrømmen realisert på lavere budsjett og innebar minsket krav til vedlikehold. Dessuten var det kort reiseavstand – bare en trapp ned! Den ble en «primitiv sone» i en ellers automatisert og høyteknologisert hverdag med panelovner, komfyr, vaskemaskin, fjernsyn, stereo, brødrister, bil og transistorradio. Nostalgikosen kunne virkeligjøres på grunn av de teknologiske lettelsene i husarbeidet i tiårene før. Mange nybygde eneboliger og rekkehus reises i dag uten kjelleretasje i det hele tatt, arealet er rett og slett overflødig. Tidligere var kjellerne en nytteetasje, strøm eller olje/parafin erstattet vedfyring som varmekilde, dermed ble vedkjelleren stående tom. Vaskerommet ble overflødiggjort av kompakte vaskemaskiner og tørketromler som tok liten plass. Matkjellerens areal

skrumpet med smarte fryserer og kjøleskap. Kjelleretasjen var et slags komprimert bondesamfunn som ble overflødiggjort i løpet av sekstiåras enorme utvikling innen forenklede løsninger i hverdagshusholdningen.

Selvlagd er vellagd

Driftige fedre med dressjobb kunne endelig få vist kona hvor nevenyttige de var og gikk med besluttosom mine løs på oppgaven med å bygge familiens egen kjellerstue. Ut gikk gammalt søppel og skit, potetbinger ble revet, vaskestamper og saltkar kastet på sankthansbålet sammen med syltepresser og tunge klesruller med sveiv. Spiskammerhyller ble til peisved, vedboden tømt for flis og rask, nå kunne «hjemmehytta» innredes etter tidas smak. Det skulle vise seg at fortidas former kom til å prege mangt et kjellerstueprosjekt.

Mange prøvde å innrede kjellerstua som uttrykk for eierens smak

Fra Bonytt, 1975.

FOTO: JAN LARSEN / NORSK FOLKEMUSEUM

Metervis med murstein.

PRODUKTFOTO FRA KINGFISHER, LASTET NED 03.10.2017

og personlighet, men mye var likt. Ukebladenes hjem- og interiørbilag vektla trang, mørk innredning med mye furu og pynt. Panel på vegger og tak, grovere virke i gulvet og oppmurt peis. Tunge tremøbler i ubehandlet furu med grovt trekk rundt stoppede puter. Dreide treboller, pyntetal-lerkener med eller uten rose malt

dekor, mangletrær og utstoppede dyr montert på tørkede røtter og greiner. Fra taket hang rustne steikepanner, gamle vaffeljern og alskens krimms fra mormors kjøkken. Kunstinnslaget kunne være plakater fra kunstutstillinger eller oljemalerier av fidustypen, som elg i solnedgang, rype i kjerr, gråtende barn, lett kledd sigøynerkvinne

og ramsalt sjøulk med sydvest og snadde. Lyset kom fra parafinlamper, stearinlys og skinnen fra peisen.

Moderne innretninger måtte maskeres som antikviteter eller rustikke detaljer. Reise-TV kom på moten, små titommers skjermer i svart hvitt med flueantenne og batteridrift. Disse var ideelle for hyttefolket, men i kjellerstua skjemet de inntrykket og ble derfor bygget inn i et skap, det samme skjedde med radioapparatet. Kreativiteten var stor, og snart var gamle møbler bygd om for å skjule moderne komfort som barskap, platespiller og smal filmteknologi. Vanligst var nok elektrisk belysning forkledd som parafinlamper. Disse kunne kjøpes i elektrisk forretning, komplett med lampeskjerm, ledning og det hele, en lyskilde som høynet kosen flerfoldige hakk.

Koselig med peis

Det var ikke til å unngå at idyllen i peisestua smittet over på storstua i hovedetasjen, også her murte far peis. Panel, imitert eller ekte (lamina-ter var bestselgere i hele tiåret), ble slamret over tapetene fra sekstiåra. Den lyse stilen fra forrige tiår ble erstattet av en mørk og tung. Vegg-til-vegg-tepper i «gressmønster» eller «høstlig lyngfarge» ble den nye dillen.

Å gå på stuegulvet skulle føles som å gå barbeint i en sommerlig kløvereng. Vegg-til-vegg-teppene kunne ha trådlengder («gress») på både 4 og 6 centimeter. Disse formidable støvmagnetene måtte rengjøres med spesialbygde maskiner av profesjonelle tepperensfirmaer, hvis ikke huseieren sjøl investerte i dyrt rensutstyr. Teppemoten ga uansett rask vekst i rensesbransjen, der firmaer med navn som A/S Sug-O-Lett og Tepp-O-Fix tjente gode kroner. Vegg-til-vegg-kosen røk ut av husene igjen på åttitallet etter en eksplosiv vekst i diagnostisert astma blant barn i norske hjem. En trist effekt av foreldrenes drøm om å sprade barbeint i kunstige kløverenger mens gradestokken viste tjueminusgrader og snøen lavet ned.

En annen innredningsmote som økte den rustikke atmosfæren i hjemmet, var fenomenet falsk murvegg. Ideen var å maskere hele eller deler av rom som «koselig murhus», slik folk ble kjent med denne unorske byggeskikken gjennom de populære engelske TV-seriene om Familien Ashton og Sam, gutten fra gruvesamfunnet. Byggevareforretningene solgte imitert murvegg på rull i form av tykk, relieffstanset linoleumstapet. Disse ble klint opp på veggene og vips, så befant man seg i et murhus av «gam-

mel engelsk type». De mest livaktige murtapetene hadde naturtro finish, det var som å stryke fingrene over ekte steinmur. Trikset var at sand ble blandet i limet og malinga slik at jukseuren kunne narre hvem som helst til å tro at den var ekte vare. Det siste og logiske trinnet på denne stigen var kunstig laftevegg. Disse kom selvsagt i salg og var ideelle til kjellerstua, som nå kunne framstå som tømmerkoie! Mur i stua, laft i kjelleren, helt usannsynlig sett fra et fornuftig konstruksjons- og byggesynspunkt. Men helt logisk og koselig og hyggelig fra en nostalgisk synsvinkel.

Stress versus kos

Kosen entret bildet. Det moderne, gjennomregulerte produksjonslivet, lønnsarbeidet og boligbygging i høyden tok «kosen» ut av hverdagen. Ordet «stress» gled på kort tid inn i dagligtalen og ble et av syttitallets flittigst benyttede begreper for å beskrive samtida. Folk flest gikk rundt og var «konstant stresset», samfunnet var preget av «kollektivt stress», det var stress på arbeidsplassen, stress i bilkøen, stress i supermarkedet, skolebarn strevet med karakterstress, husdyra i det mekaniserte landbruket led av «melkestress», og kjernefamilien ble revet i filler av stress og

stadige krav. Motsatsen til stress var ro, harmoni og – kos. «Stress» markerte en relativ og negativt ladet verdi ved velferdsstaten og det regulerte samfunnet. Stress var synonymt med klokkeslett-tyranni, overarbeid, dårlig tid, dårlige nerver, bilkøer, kjefting og smelling, karrierejag, smugalkoholisme, kjederøyking, neglebiting, nervøse rykninger, sure oppstøt, (mirakelpulveret NYCO var en bestselger), migrene, hostekuler, skallethet, kreft, magesår (en folkesykdom i søttiåra), hjerteinfarkt og brå død.

Kos var motsatsen, en orientering mot det nære, kjernefamilien, tradisjon, samtale, kvalitet, god mat, grilling, en Upper Ten i selters, hygge, god tid, putrende fonduegryter, potetgull med paprikasmak, skumbananer, champagnebrus og lørdagsunderholdning i fjernsynet. Kos var lokalt, stress globalt. Dualiteten stress – kos ble hovedmetaforen for individets konfliktfylte forhold til et stadig mer komplekst storsamfunn. Kosen orienterte seg mot hjemmet, huset eller peisestua, den var ferie, fritid, tilbaketrekning fra mengden, massen og teknologien. Med andre ord alt som svinebandt individene til moderniteten. Unntaket var folks begjærlige omfavnelser av alt nytt på underholdningsfronten. Den rivende utviklinga

kunne jo tross alt forsterke kosen med teknologiske løsninger som radio, fjernsyn, kassettpiller, båndopptager, lysbildeapparat, kulørte magasiner, tegneserier og etter hvert kassett-TV.

Kosen søkte tilflukt og folk fant sammen i hytter og kjellerstuer. Kosen ble en hjemmets affære, en mental rennselse som forutsatte at deltagerne hadde definert premisser og innhold på forhånd. Kos var å spille Ludo, ikke å diskutere politikk, EF-medlemskap eller det høye skatte- og avgiftsnivået. Det var skikkelig kos å trekke ned i peisestua i mørke vinterkvelder, slenge noen kubber på peisbålet og hygge seg alene eller sammen med familie og venner. Kjellerstua ble, som sagt, syttiårsas hyttekos.

Bjørn Hovde har skrevet flere artikler med utgangspunkt i syttitallets nostalgibølge og skriver selv at det han skriver er hentet fra hukommelsen. Dersom han er usikkert på årstall og skrivemåter, er disse slått opp.

Denne artikkelen ble opprinnelig skrevet for nettsressursen groove.no, som har som mål å være en levende og ledende guide for populærmusikk i vid forstand. Da den sto på trykk i 2016, var den dobbelt så lang, men Byminner har fått tillatelse fra forfatteren til å

kutte den ned til et passe Byminner-format. Ønsker du å lese hele artikkelen, kan du finne den på www.groove.no, under tittelen: Ekstranummer #68: Nostalgi i slengbuksas tidsalder: Den norske retrobølgen på 70-tallet, del 12.

Kjellerstueinteriør, 1978.

FOTO: LEIF ØRNLUND

Pakistanerne oppdager Norge

De unge pakistanske mennene som kom rundt 1970, dro til et ukjent land og en ukjent framtid. De hadde ikke tenkt å bli. I dag har de barn og barnebarn i Norge. Hvilke historier brakte de med seg – og hva var deres håp og tanker for fremtiden?

Skjermdump fra Google Maps med markering på området Kharian.

LASTET NED 10.10.2017.

På slutten av 1960-tallet startet innvandringen fra ikke-vestlige land til Europa. I 1967 var det registrert ti pakistanere i Norge, i 1971 var antallet 990, og ved innføringen av innvandringsstoppen i 1975 hadde 3772 pakistanere arbeids- og oppholdstillatelse i Norge. De fleste pakistanske arbeidsinnvandrere til

Norge, men langt fra alle, kom fra området Kharian i Gujratdistriktet i Punjab, nordøst i Pakistan. Hvorfor kom det så mange til Norge fra akkurat dette området? I intervjuene og materialet fra prosjektet «Norsk i går, i dag, i morgen» kommer det fram at mange familier ble oppfordret av en mann i lokalmiljøet til å sende

arbeidsføre menn til Europa for at de skulle tjene penger og opparbeide seg kunnskap, slik at de kunne ta med seg dette tilbake og på den måten bidra til utviklingen av Pakistan.

Den lokale mannen er etter all sannsynlighet den driftige og engasjerte mannen Neik Alam, som ble født i Kharian i 1901 i en søskenflokk på syv. Familien var fattig, og selv om Neik Alam tidlig viste seg som en svært begavet gutt, hadde ikke familien råd til å betale for utdanning. Heldigvis ble han «oppdaget», han fikk økonomisk understøttelse til å ta en utdanning, og fullførte etterhvert en MSc (Master of Science). Nyutdannet tilbake i landsbyen oppdaget han at framtidsutsiktene var dystre; folk flest var analfabeter, jordlappene var blitt mindre ettersom de var blitt stykket opp til mindre biter etter arveoppgjør, og det var store barnekull som man ikke klarte å brødfø med den lille avlingen. Noe måtte gjøres,

mente Neik Alam, og hans løsning var utvandring for arbeidsføre unge menn. Å sende dem til Vesten ville bringe penger tilbake til familiene og landsbyen og samtidig gi grobunn for kunnskap og utdannelse. Han opprettet et slags agentkontor i landsbyen Alam Pur Gondal, og mot en betaling på 2000 rupies ordnet han med papirer, billetter og visum til land i Europa. Det var særlig Vest-Tyskland, Danmark og Norge som var målene. Selv var han aldri utenfor Pakistan. Men folk forteller at han hadde kunnskap om hele verden.

Våren og sommeren 1971 kom det spesielt mange til Norge etter at Danmark hadde innført innvandringsstopp i 1970. I tillegg var det blitt vanskeligere å skaffe seg arbeid i Tyskland, som lenge aktivt hadde annonsert etter arbeidskraft i tyrkiske aviser. Den store kontingenten med sultne og slitne arbeidsinnvandrere ble lagt merke til i dagspressen, som fikk satt søkelys på problemet. Siden de hadde kommet på turistvisum, var det ingen «hjemmel» for å pålegge noen å hjelpe, og Oslo kommune kastet ballen videre til Sosialdepartementet, der Odvar Nordli var statsråd. Myndighetene fravek etter hvert reglene om arbeids- og oppholdstillatelse før innreise, som var nedfelt i

Faiz Ahmed i Botanisk hage på Tøyen, bildet ble tatt for å sende til familien i Pakistan.

FOTO: UKJENT / PRIVAT / NORSK FOLKEMUSEUM / NORSK I GÅR, I DAG, I MORGEN.

KOM IKKE HIT TIL NORGE IKKE ARBEID IKKE BOLIG

Enstemmig industrikomité om oljen: Statlig selskap

Saken opp for Stortinget før ferien

Industrikomiteen sluttet seg i prinsipp til departementets oppfatning at det opprettes et statlig oljeselskap som kan ivareta statens forretningsmessige interesser og ha et formålstenlig samarbeid med utenlandske og utenlandske oljeinteresser, hvor det blant annet i den enstemmige innstillingen fra Stortingets industrikomité om den framtidige oljepolitikken som ble lagt fram i går. Innstillingen og meldingene fra Regjeringen skal etter planen behandles i Stortinget den 14. juni.

En privat entreprenøriema utfører i disse dager anleggsarbeid for Oslo Lyverker i Ekebergparken like ved

Lysverkene graver opp gravhauger på Ekeberg

lo Bech-Karlsten

Ekberg Camping. Hva Oslo Lyverker ikke visste før arbeidet ble satt i gang, var at gravhauger og fotidømler, anleggsarbeidene har allerede

grødd opp en av haugene, og er nådd fram til kanten på

andre skader. Spør først, grav siden, heter det i telefonkatalogen.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

— Inne av selvsjettearbeidene på Ekberg hadde opp tærne på en av gravhaugene. — Det var i løpet av disse årene at vi fikk vedde omme haugen, sier han.

ARBEIDSLØSE PAKISTANERE ADVARER NÅ

— Ikke kom hit. Dere finner verken jobb eller hus. Her i Norge bare bruk er vi penger. Vi tjener dem ikke. Har du ikke Ragnar Kvam jr. arbeidstillatelse får du ikke finne en jobb, ikke noe å gjøre. Og om du skulle finne en jobb, er det slett ikke sikkert du får arbeidstillatelse likevel. Hør på oss: — bli hjemme.

LO vil bedre kontrollen: Dagens forhold minner farlig om slavehandel

— LO-sekretær Thoralf Andersen — vil Landarbeiderforbundet og sine medlemsbedrifter opprettet et utvalg i det nær

OVER TIL SIDE 12

Stråle skildrer i øjnene: Saknøttfær Rolf Hagen, til venstre, og industriminister Finn Lien.

Innkvartering på Majorstua skole, juli 1971.

FOTO: UKJENT / ARBEIDERBLADET / ARBARK

Arbeiderbladet 5. juni 1971.

Fremmedloven av 1956, de pakistanske mennene fikk lov til å søke om dette etter at de hadde ankommet Norge. Røde Kors tok til slutt affære og bisto mennene med midlertidig innkvartering. Flere hundre ble tildelt feltsenger på skoler, men arbeid var ikke å oppdrive med det første. De

som hadde innvandret i årene før 1971, hadde ikke hatt noen problemer med å skaffe seg jobb. I et av intervjuene forteller en mann om at han ankommer Norge i 1968, 28 år gammel: «Det var ikke vanskelig å få seg arbeid. Norsk lærte jeg av arbeidskameratene mine. Først fikk jeg jobb på Kaffistova.

Senere på Norsk Standardfabrikk. Der mistet jeg tre fingre, og var sykemeldt seks dager. Siden begynte jeg i SAS Catering på Fornebu. Nå jobber jeg på Gardermoen, med ansvar for salat og slikt til flypassasjerene. Jeg drar hjemmefra kl. 05 og er hjemme kl. 19. Det er OK, jeg er vant til det.»

Karl Johans gate, mai 1971.

FOTO: TERJE AKERHAUG / ARBEIDERBLADET / ARBARK

Men da det kom mange arbeidssøkere på en gang, ble det større utfordring, og ironisk nok var det LO og AKP(ml) som var sterke pådrivere for innvandringsstoppen, som ble vedtatt i 1975. Likevel klarte de fleste etter hvert å skaffe seg arbeid, enten i Oslo eller andre steder i landet. Med eller uten

arbeidserfaring og/eller utdannelse bidro de til at servicenæringen blomstret og store og mindre fabrikker fikk en stabil arbeidsstokk. Tilbake i Pakistan ventet ofte en kone, barn og annen familie, og etter hvert mottok de penger som de arbeidsomme mennene tjente. I dag kalles områ-

det som Neik Alam bodde i «Little Norway», og landsbyene her er totalt forvandlet og anses som de rikeste i Pakistan. Jordhusene er erstattet med store murhus, det er bygget skoler og sykehus, og infrastruktur med vann og elektrisitet er betalt med lønnen fra norske arbeidsgivere.

”

Jeg bestemte meg for å dra i 1971... Jeg hadde ikke tenkt å bli, men barna har en bedre framtid her.

Muhammed Riaz

Neik Alam ville nok ha vært svært stolt av sine landsmenn og innsett at en del av hans visjon om å forbedre levekårene gikk i oppfyllelse, mens det var bare et fåtall som flyttet tilbake.

Mohammed Riaz vokste opp i Alam Pur Gondlan. Landsbyen hadde en egen skole, etablert av Neik Alams og Riaz' bestefar.. Faren ønsket at sønnene skulle få utdanning, så han gikk først fem år på barneskole, så videre på skole i Kharian. «Det var vanskelig å få jobb. Flere fra landsbyen var allerede i Norge, og de hadde det så bra. Jeg var 27 år og nygift og hadde også lyst til å prøve noen år i Norge for å tjene penger. Neik Alam hjalp oss med pass. Jeg reiste sammen med min svigerfar og en til. Neik forklarte oss reiseruten og sa at vi burde få oss europeiske klær. Jeg fikk sydd en dress og ekstra bukser hos skredderen. Jeg hadde spart en del penger til reisen og fikk lånt resten.»

22 lys, bursdagfeiring i Norge.

FOTO: UKJENT / PRIVAT / NORSK FOLKEMUSEUM / NORSK I GÅR, I DAG, I MORGEN.

Faiz Ahmed kom til Norge i 1974, 26 år gammel: «Den første jobben min var som oppvasker på et hotell på Geilo. Slikt arbeid kunne ikke folk i min kaste gjøre i Pakistan. Jeg gikk på friundervisningen om

kvelden og lærte norsk. Etter ett år kunne jeg snakke brukbart. Mange av pakistanerne som kom til Norge, har forholdsvis god utdanning. Jeg er utdannet som Bachelor of Arts og arbeidet i luftforsvaret med elektronisk

”

I de første årene hadde jeg mange slags jobber, blant annet som bussjåfør i ti år. Et av våre problemer er å uttale u på norsk vis. Du blir do. En av sjåførene begynte derfor å si De til alle.

Faiz Ahmed

”

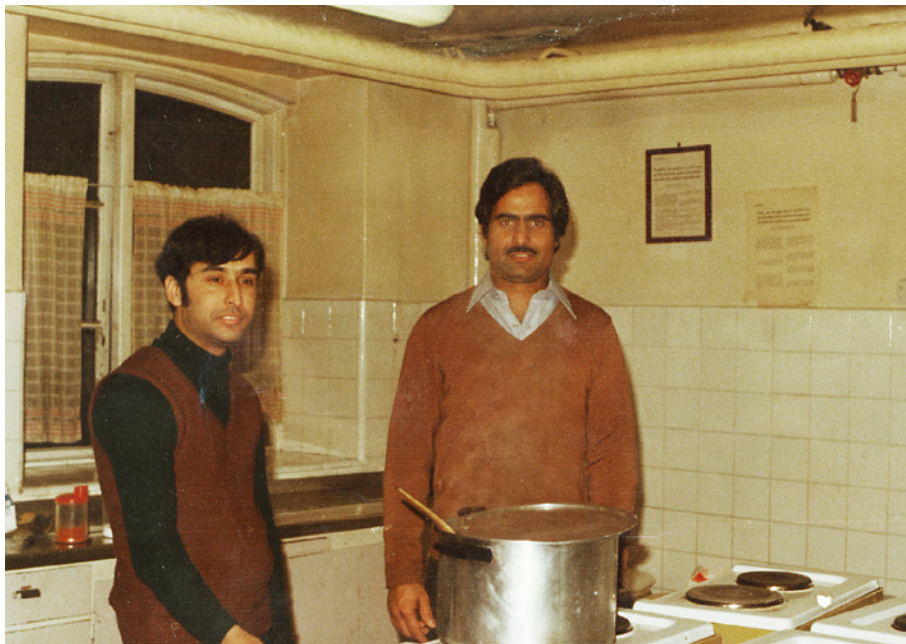
I Norge er det demokrati og velferdssystemer... Jeg gråt da jeg så oppvaskmaskinen.

Faiz Ahmed

radiokommunikasjon. Vi skulle gjerne hatt jobber der vi kunne ha brukt det vi kunne. Det har vært viktig for meg at mine barn skulle få en god utdanning. Den eldste sønnen min er nylig ferdig lege.»

Kristin M. Gaukstad er utdannet museolog og er avdelingsleder for dokumentasjon og samlinger ved Oslo Museum.

I 2002 inngikk Norsk Folkemuseum og IKM (Interkulturelt Museum) et samarbeid om aktivt å dokumentere nyere innvandring til Norge gjennom intervjuer og innsamling av annen dokumentasjon, særlig private fotografier. Prosjektet «Norsk i går, i dag, i morgen» resulterte i et stort materiale med flere titalls intervjuer og tusenvis med private fotografier fra første-generasjons pakistanske og tyrkiske arbeidsinnvandrere, bosniske flyktninger (fra 1993), og ulike tematiske intervjuer, blant annet med kvinner om

Faiz Ahmed med kamerat på felleskjøkkenet i hybelhuset i Urtegata. De skal servere lamme-gryte.

FOTO: UKJENT / PRIVAT / NORSK FOLKEMUSEUM / NORSK I GÅR, I DAG, I MORGEN.

det å føde og få barn i et fremmed land. Materialet forvaltes av Norsk Folkemuseum, eies av Oslo Museum /IKM og Norsk Folkemuseum, og forskere kan få innsikt i dette etter søknader.

Kilder:

«Norge – et land for meg?» Pakistannerne oppdager Norge. Utstilling på Norsk Folkemuseum, 2003. Materiale fra «Norsk, i går, i dag, i morgen» Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Nettressurser;

<https://www.dagbladet.no/kultur/innvandringen-kom-helt-naturlig/65631468>
<http://www.apnakharian.com/naik-alam.php>

Studentliv og kvinnekamp

Jeg var sjelden på Vestkanten da jeg vokste opp. Vi som levde oppvekst og ungdomstid på Oslos østkant på 1950-tallet, holdt oss som regel på den trygge sida av Akerselva.

På den trygge østkantsida av Akerselva var Blindern bare et stoppested på Sognsvannsbanen. For det hendte av og til at vi tok den lange veien gjennom by'n for å gå på ski til Ullevålseter på blendende hvit snø, en helt annerledes snø enn den grå sørpa som nysnøen raskt ble forvandlet til i Gamlebyen. På tur med Sognsvannsbanen den gang ante jeg ikke at jeg skulle tilbringe store deler av 20-årene mine på Blindern. For det var en klassereise fra Gamlebyen til Blindern.

Sponset vs Fretex

Vi kom fra alle landsdeler til Universitetet i Oslo, vi som var barn av etterkrigstida – endelig hadde studiefinansieringen blitt såpass bra at også barn av foreldre med helt alminnelige inntekter hadde råd til å studere. Det var lett å få øye på dem som ble sponset av pappa. Kvinnelige studenter i tekkelige spaserdrakter og med per-

lekjede. Mannlige studenter som ikke bare hadde press i buksa, men også gikk med slips. Og der kom vi som kjøpte klærne våre billig på Fretex eller fra forsvarrets overskuddslager. Et språklig mangfold og dialekter fra hele landet gjorde min østkantdialekt mindre påfallende. Riktignok hadde jeg lært meg å snakke «pent», for jeg regnet med at jeg på universitetet måtte unngå å si bannan og appelsin selv om jeg ikke gikk på forelesninger iført plisséskjørt og perlekjede.

Nå var det imidlertid ikke plisséskjørt, perlekjeder og «pent» språk som dominerte på SV-fakultetet der jeg begynte å studere sosiologi. Et dominerende trekk var det derimot at mange av oss var blitt politisk bevisstgjort på grunn av Vietnamkrigen og Sovjets invasjon i Tsjekkoslovakia. Selv var jeg, i likhet med mange andre kvinnelige studenter, også aktiv i den nye kvinnebevegelsen.

En handlekraftig generasjon

Vi var en handlekraftig generasjon – det var kort lunte fra kunnskap om urettferdighet og diskriminering til kontant aksjon og demonstrasjon. Som da Sofus pub i Klingenberggata nektet kvinner uten herrefølge adgang. Puben regnet med at «slike kvinner» var kvinner som solgte sex. Rundt 40 stykker av oss kvinneaktivister troppet solidarisk opp – uten herrefølge – og nektet å forlate stedet før vi hadde fått servering. Aksjonen endte med at puben fjernet herrefølge-regelen og i stedet innførte spiseplikt. Men oppmerksomhet fikk vi.

Vi utfordret det meste og de fleste. Vårt forhold til universitetets autoriteter var mildt sagt kritisk, og vi gikk til kamp mot professorveldet. Vi ville jo ikke være dårligere enn studentopprørerne i Paris i 1968, men det gikk ikke like hardt for seg på Blindern som på Sorbonne. Vi tok til motmæle på professorenes premisser – svaret var fagkritikk.

Liv Finstad som journalistlærling i Arbeiderbladet, våren 1971.

FOTO: UKJENT FOTOGRAF/ARBARK

På med kjønnsbrillene

Som radikal feminist leste jeg grunnfagspensumet i sosiologi med skarpe kjønnsbriller. Vi leste blant annet en grunnbok i sosiologi som het «Det norske samfunn». Mitt eksemplar var fullt av røde streker og «huff» i marginen. En professor i sosiologi hadde blant annet funnet ut hvorfor så få kvinner tok høyere utdanning. Det var fordi det stred mot kvinnens natur å tenke på teoretiske problemer, og dessuten kunne de fleste av oss regne med å bli forsørget: «Fordi de fleste kvinner vil kunne regne med å bli forsørget av andre gjennom det meste av sitt liv, blir det mindre påkrevet med noen omfattende yrkesforberedende innsats. Det er også mulig at de gjengse oppfatninger av kvinnens 'natur' og evner er lite forenlige med noen sterk interesse for kunnskapservvervelse og teoretiske spørsmål fra hennes side.» En professor i statsvitenskap skrev om stemmeretten: «I 1814 var det bare en begrenset del av befolkningen som hadde stemmerett. Gradvis ble denne utvidet, vesentlig i 1884 og 1898.» Ikke et ord om at kvinner fikk stemmerett på like vilkår som menn først i 1913! En slik sosiologi er kvinnefrigjøringsfiendtlig, mannsdominert og mannsorientert, fastslo jeg med tyngde – blant annet på et fagkritisk

Universitetet på Blindern, 1973.

FOTO: HENRIK ØRSTED

seminar der jeg, 22 år gammel – og sammen med flere medstudenter – talte erfarne professorer midt i mot. Eliteuniversitetets eiere ble kraftfullt utfordret av masseuniversitetets

deltakere. «Det er de som definerer verden som bestemmer hvordan den ser ut», skrev jeg i en artikkel i sosiologitidsskriftet – og slik definisjonsmakt skulle vi ha oss frabedt. I løpet

av 1970-tallet fikk professorveldet stadig mindre legitimitet, også i styre og stell på universitetet.

Tung Trist Tragedie

Forelesningene på sosiologi grunnfag var smekkkfulle. Vi satt i trapper og på gulv; det var visst ikke så nøye å følge brannforskriftene den gang. I starten av semestret var det svært folksomt i auditoriene, men et visst frafall underveis var ikke uvanlig. Det hendte det var noe annet som måtte gjøres, og samfunnsengasjerte studenter lot seg ikke by hva som helst enten det gjaldt form eller innhold. En av de store i sosiologi, en gammel professor (gammel, enda han var yngre enn jeg er i dag) startet forelesningsrekken sin i et stort auditorium. Allerede etter første time var det mange som gikk, uka etter var det enda færre til stede, og undervisningen hans ble flyttet til et mindre seminarrom. Vi var kanskje 3-4 studenter til stede den uka. Og uka deretter var det bare jeg som kom, enda jeg fikk like lite ut av forelesningene hans som mine medstudenter. Jeg hadde ikke hjerte til at den gamle professoren skulle oppleve at ingen kom. Det endte med at hele forelesningsrekken ble tatt av plakaten. Det må ha vært fælt for ham – en Tung Teoretisk Tenker som ikke klarte å formidle fagstoff, og som ble en Tung Trist Tragedie.

Vi gjorde mye av oss og våre meninger. Veggaviser var nye nærmest

hver morgen. Når jeg tenker tilbake på 70-tallet i dag, er det nesten rart å tenke på at jeg fikk tid til å studere. Men det var lite søvn. Det hendte vi snudde døgnet og måtte skippe formiddagsforelesninger. Skrivning av veggaviser, maling av paroler til neste demonstrasjonstog og trykking av løpesedler og medlemsaviser tok jo sin tid. Ulovlig plakatklistring som varslet om demonstrasjoner og aksjoner kunne dessuten bare foregå nattestid. Dessuten måtte vi ta oss tid til å delta på private partyer og sene kvelder på by'n. Vi gruppedanset til ABBA og Stevie Wonder, klinedanset til Simon & Garfunkel, drakk altfor søt hvitvin og sang solidaritetssanger. Vi kunne navn på fjellene i Vietnam og på de norske som deltok i den internasjonale brigaden som sloss mot Franco-diktaturet i den spanske borgerkrigen.

«Lånt» delingsøkonomi

Vi levde miljøvennlig og var forut for vår tid med å praktisere delingsøkonomi, selv om den var noe tvilsom enkelte ganger. På et tidspunkt hadde et kollektiv jeg bodde i komplett midt-dagsservis med logoen «Universitas Osloensis» til 12 personer. Vi hadde «lånt» det i studentkantina. Et par av oss leverte det diskret tilbake til opprinnelig eier etter noen år. 1970-tallet

var tiåret for mange og sterke budskap. Men det var også konflikter mellom ulike politiske grupperinger, til dels av uforsonlig karakter. Det hendte imidlertid at vennskapelige eller romantiske relasjoner mildnet slike konflikter fordi folk fikk et annet og mer personlig utgangspunkt for å forstå hva «de andre» mente og holdt på med.

For en bedre verden

Ordene som rammer inn 1970-tallet for meg, er aktivitet og engasjement. For Vietnamkrig, militærkuppene i Latin- og Sør-Amerika, global urettferdighet, streiker, kamp mot EEC og tidsåndens konservative normer gjorde inntrykk – sosiale forskjeller, klasseforskjeller, kjønnsforskjeller og elitepregete hierarkiske institusjoner representerte en mye mer påtregende urettferdighet enn i dag. Men 1970-tallet lærte meg også at det alltid er nødvendig og viktig å jobbe for en bedre verden.

Liv Finstad er professor emeritus ved Institutt for kriminologi og rettsosjologi, UiO.

Bymuseet i 1970-årene

Når vi på Bymuseet ser tilbake på 1970-årene, må vi også se på eget tilholdssted på Frogner. Dit kom vi i 1909 under navnet «Foreningen det gamle Christiania». Jeg kom høsten 1972, ikke til museet, men til Byantikvaren under samme tak. 45 år senere er jeg den eldste som har hatt jevnlig kontakt med huset og innvånerne og ennå har litt langtidshukommelse.

Etter eksamen ved NTH var jeg i to år vit.ass ved Institutt for arkitekturhistorie, til jeg våren 1972 ble leder av «Kontoret for registrering av eldre bebyggelse» i Trondheim, en stilling som senere ble oppgradert til byantikvar. Samme høst utlyste byantikvaren i Oslo stillingen som avdelingsarkitekt. Dit ble jeg nærmest «kallet», men måtte for ordens skyld levere en søknad. Min lærer på NTH, Kerstin Gjesdahl Noach, hadde en fortid hos byantikvaren, og jeg tror at hun talte min sak overfor sin gamle kollega Thorleif Sellæg, som nå var byantikvar og museumsdirektør i en og samme person.

I 1963 fant Oslo kommune ut at det var penger å spare på å ha én leder for begge institusjoner. Bymuseet måtte avvikle utstillingene i første etasje på Frogner for å gi plass til byantikvarens folk. Harald Hals II, museets dynamiske leder siden 1950,

Avdelingsarkitekten ved tegnmaskinen midt på 1970-tallet, i kontoret lengst vest, som sies å ha vært Bernt Ankers kontor. Legg merke til fyrstikkesken – det ble røkt flittig på Frogner i de dager. På tegnebrettet ligger fasaden til Oscars gate 27, som etter destruktiv om- og påbygging i 1950-årene ble tilbakeført til noe nær opprinnelig utseende i samarbeid med den nye eieren Kahrs & Fleischer AS.

FOTO: KNUT B. ENG / PRIVAT

Forsiden til Byantikvarens Gule liste fra 1975, med min utklippmodell av den nylig revne Hammersborg skole – Forsøksgymnasiet. Kulturminnevernets protest mot den uventede rivningen av et viktig kulturminne.

FOTO: JAN-ERIK ØSTLIE.

ble noe motvillig også byantikvar. Hals ble syk i 1967 og ble avløst av Sellæg. Han var mest byantikvar etter lang fartstid under Arno Berg, og ikke fullt så engasjert i Bymuseet, som hadde selvgående medarbeidere. Jeg kom høsten 1972 til et velfungerende kontorfellesskap som samarbeidet om det meste. Det var sambruk av arkiv, bibliotek og fotograf, og ikke minst fotosamlingen og klipparkivet fra hele 1900-tallet var uunnværlige for begge.

Husets sentrale fagperson gjennom 1970-årene var uten tvil Else «Missa» Boye, som hadde vært med siden 1950. Hennes kunnskap om byhistorie og personalhistorie var uttømmelig, og hun leverte i alle år en strøm av artikler til Byminner og utnyttet museets billedsamlinger til å drive god folkeopplysning gjennom tre populære bøker. Hun var det sosiale midtpunkt rundt vårt felles lønsjbord, hvor kvinner dominerte meningsutvekslingen. Hennes åndsfrende og nære venn var bibliotekaren Elsa Hiorth. Bjørg Jacobsen var den kloke, myndige og vennlige bestyrer

av forværelse og sentralbord, dyktig til å skille mellom viktige og uviktige besøk og telefoner. Preparant Karoline Tangen var den mest stillfarende blant damene. Fotograf Knut B. Eng dokumenterte både byen og samlingene. Harald Moberg var til nytte både for museet og byantikvaren som kunnskapsrik skribent og utstillingskonsulent. Vaktmester Egil Holter passet huset og sørget for sikkerhet og infrastruktur, før han ble avløst av John Edy Melbye. Gunnar Rudie ble i 1970 ansatt som førstekonservator og underdirektør. Han holdt orden på økonomien og skrev mange artikler til Byminner. Etter at Sellæg gikk av i 1980 ble han direktør, men døde allerede i 1982.

De to fagmiljøene samarbeidet om utstillinger og om Byminner. Selv skrev jeg den gang ikke mye i Byminner, men litt om Skøyen og om «Israels hus» på Sagene. Jeg skrev mer for Fortidsminneforeningens Fremtid for fortiden, hvor jeg hadde en fast spalte med «Nytt fra byantikvaren». Et utstillingsprosjekt jeg var sterkt involvert i, var «Løft Blikket!» i 1975. Thorleif Sellæg, Missa Boye og jeg var kuratorer for en fotoutstilling om de rike murfasadene i sentrum fra 1850 til 1920, sammen med fotograf Knut Eng.

Kulturminnevern var naturligvis det jeg stelte mest med, særlig som Sellægs faste stedfortreder i bygningsrådet og i Fortidsminnesmerkeforeningens lokale styre. Jeg ble fast inventar i dette styret og misbrukte arbeidstid og ressurser til å lage bevaringsplaner i foreningens navn – når det var politisk fordelaktig. Bevaringsplanen for Kristiania, som var foreningens gave til kommunen ved 350-årsjubileet for anlegget av Christiania, ble skrevet på Frogner i og etter arbeidstid og mangfoldiggjort på kommunalt papir med kommunal kopieringsmaskin. I 1975 kom jeg med i utvalget for restaurering av bygningene som skulle bevares i Norges Banks kvartal, og der var museets og byantikvarens både menneskelige og materielle ressurser nyttige. Missa Boye og jeg leverte det meste av innholdet til boken som Banken utga i 1989. Byantikvarens «Gule liste» kom i ny og utvidet utgave i 1975 og var i høy grad et samarbeidsprosjekt med Bymuseet. Til forsiden tegnet jeg en utklippsmodell av Hammersborg skole, vår protest mot den skjendige rivningen.

I 1977 forlot jeg Byantikvaren for å bli daglig leder i Fortidsminneforeningen og i 1979 førsteantikvar hos Riksantikvaren. Kontakten med Bymuseet fortsatte, for jeg ble

medlem av rådet og fra 1979 vara-medlem i styret. Der fikk jeg fast plass i 1985 og ble viseformann i 1986. Styrehvervet måtte jeg gi avkall på da jeg i 1989 ble styremedlem i Folkemuseet, valgt av de ansatte. Gjennom de siste 1970-årene kunne jeg følge ombyggingen av østfløyen på Frogner, hvor nye byhistoriske utstillinger kom på plass i 1980-årene. Jeg har gode minner fra styret, hvor det var nesten naturgitt og udiskutabelt at Rolf Stranger skulle være formann og Barthold Butenschøn viseformann.

Lars Roede er i dag emeritus ved Oslo Museum, han er utdannet sivilarkitekt og arbeidet i flere år med kulturminnevern og arkitekturhistorie.

Lunsjpause på Frogner, 1978. På benken bak sitter bibliotekar Elsa «Elvira» Hjorth (t.v.) og konservator Else «Missa» Boye. I forgrunnen museumspedagog Harald Moberg (sittende) og antikvar hos Byantikvaren, Per Erling Johnsen, som senere ble konservator ved Bymuseet.

FOTO: UKJENT FOTOGRAF

Frem fra glemselen

Siden 2007 har vi systematisk gått gjennom tekstilsamlingene for å skaffe oss en oversikt over hva vi faktisk har i våre magasiner. Før de digitale løsningene kom på plass, ble gjenstandene registret manuelt på kartotek kort og pakket inn i esker og tekstilpakker.

Hjemmesydd buksedrakt brukt på Røa på 1970-tallet.

FOTO: FREDRIK BIRKELUND

Med dagens digitale løsninger, hvor gjenstandene blir fotografert og alle opplysninger lagt inn digitalt i et felles registreringssystem «Primus», er det atskillig enklere å lete frem gjenstander til de ulike behov. Det er ikke lenger nødvendig å pakke ut gjenstandene av esker og pakker for å se om de kan passe i en eventuell utstilling. Alle gjenstandene får et fotografi, og alle opplysninger vi har tilgjengelig som eierskap, bruk, kjøpsdato og produsent blir lagt inn i registreringssystemet. Jo flere opplysninger, desto bedre. En gjenstand uten opplysninger er i mange tilfeller av liten verdi for et museum, det er historien vi er interessert i.

I forbindelse med 1970-tallsutstillingen som åpner ved museet denne høsten, leter vi spesifikt etter gjenstander som ble produsert og brukt i dette tiåret. I museets samling av tekstiler fra 1970-tallet finner vi

ulike typer materialer, både syntetiske og mer naturlige, som for eksempel ull og ull-blandinger, og mange sterke farger og store mønstre. Museet har også et utvalg av hjemmesydd og hjemme-strikkede klær fra perioden.

Her er et lite utvalg fra tekstilsamlingen.

Lone Lunde og Therese Hervig Johnsen arbeider med revisjon av museets gjenstands- og tekstilsamlinger.

Kjole av merket grethe modell, formgitt av klesdesigner Grethe Røseth f. 1937, brukt på Majorstuen 1970–75.

FOTO: FREDRIK BIRKELUND

Kjole av merket Badi Bachelor, produsert i Son. Brukt som brudekjole i Oslo Rådhus i 1973. Kjøpt i motebutikken Albertine i Vika.

FOTO: FREDRIK BIRKELUND

Kjøkken, mat og drikke

På 1970-tallet skjedde endringer også på kjøkkenet og ikke minst med det som ble tilberedt der. Det moderne laboratoriekjøkkenet fikk innslag av gamle dagers bondekjøkken eller landsens kro – gjerne med elementer fra Sydens spisesteder. Hvitevarene ble avocadogrønne, tomatrøde eller sennepsgule. Krydderhyller, tallerkenhyller og rustikke møbler preget interiøret.

Det ble servert gryteretter, fondue og kraftige supper. Mat å samles rundt og dele, i tråd med tidens ideologi. Frossenpizza, grillet kylling og potetgull med paprika – og brus i literflasker samt lettølet Brigg ble faste innslag til TV-kosen. Ost og kjeks med te i utallige varianter eller rødvin var greit å servere på studenthybelen.

FOTO: LEIF ØRNELUND, 1974

FOTO: ATELIER RUDE, 1972

FOTO: LEIF ØRNELUND, 1974

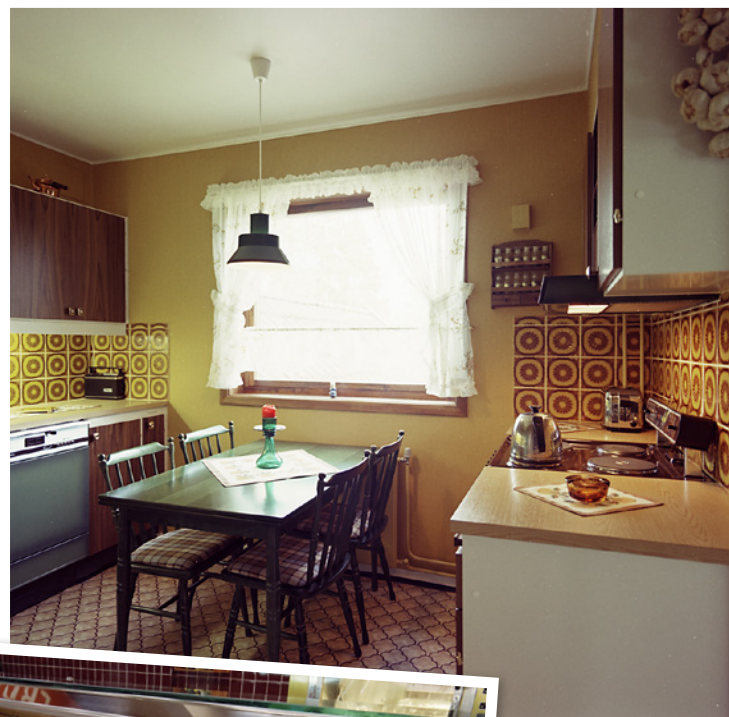

FOTO: ATELIER RUDE, 1970

FOTO: ATELIER RUDE, 1979

Demokratiforkjemperen Marcus Thrane (1817–1890)

Arbeidermuseet har denne høsten hatt den store glede å få Marcus Thrane og kona Josephine inn i den faste utstillingen. I 2017 var det dags for dette etter at museet hadde samarbeidet med en rekke organisasjoner og institusjoner om å markere Marcus Thranes fødsel i 1817. Målet var å få fokus på mannen igjen.

De færreste vet hvem han var og hva han stod for. Han forveksles ofte med onkelen, komponisten Waldemar Thrane – og politikeren Martin Tranmæl? Men Marcus Thrane har en helt egen og sterkere historie! Han kom med ideer og tankesett forut for sin tid og ble grundig straffet for det. Han startet de første Arbeiderforeninger i Norge i 1848. På det meste var det 30 000 medlemmer. Et formidabelt tall i et land med en befolkning på 1,5 millioner! Motto for foreningene var: Opplysning, Frihet og Brød. Thrane hadde vært på loffen i Europa på 1830-tallet, og i disse årene ble han kjent med de politiske strømningene som herjet i Europa; som at vanlige folk (menn!) skulle ha stemmerett, og at det var stor urettferdighet i samfunnet hvor få hadde mye og de mange hadde lite, slik at det hersket stor fattigdom og hunger. Vel hjemme i Norge ble han gift med den

likesinnede Josephine Buch – samfunnsengasjert og kunnskapsrik, og sammen drev de arbeiderforeningene og utga egen avis. Det er arbeiderne og den store gruppen av husmenn de fører ordet for. Det gjaldt stemmerett og rettferdig fordeling av goder og like rettigheter. Dette var sterk kost. Myndighetene, med kongen i Sverige og hans stattholder i Norge, Løvenskiold, i spissen, mislikte dette arbeidet sterkt. Kort fortalt ble hele demokratibevægelsen, senere omtalt som Thranitterne, forbudt og lagt ned. Lederne ble beskyldt for revolusjonær og statsfiendtlig virksomhet. Han og 126 andre ble varetekstfengslet. Thrane satt der i fire år. Trøsten hadde han kanskje i at han ønsket en rettssak velkommen. Han visste nemlig at han opererte innenfor loven. Alt han sa var nøye vurdert, veid og analysert – og han stolte fullt og fast på at Høyesterett ville se og si det samme.

Men Høyesterett innfridde ikke! Familien Thranes sjokk og skuffelse finnes det ikke ord for. I rettsdokumentene kan vi lese at det var en tvilsom avgjørelse dommerne tok da de valgte å dømme ham til fire års fengsel, uten fratrekk for de fire årene han allerede hadde sittet i varetekt! Det var nemlig ikke det Thrane hadde sagt, men virkningene av hva han sa, som kunne lede til revolusjon, som var det straffbare forhold, mente dommerne. Justismord omtales det som i dag, og flere mener at 2017 bør være året da Thrane får sin oppreisning og unnskyldning fra den norske stat.

Thranes forsvarer sa i sin sluttprosedyre at den tid vil komme da de som dømte Thrane skulle få sin dom. Thranes historie er tragisk – og leder tankene til demokratiforkjempere anno 2017. Arbeidermuseet er glad for å få Marcus Thrane inn i den faste utstillingen – og vi gleder oss til å

Marcus Thrane som gatekunst på Youngstorget. Kunstner Mikael Noguchi i arbeid under åpningsarrangementet 9. oktober 2017.

FOTO: JAN-ERIK ØSTLIE.

bruke ham og kona Josephines historie, fæl og fantastisk som den er.

Gro Røde er historiker og formidlingsansvarlig på Arbeidermuseet.

Marcus Thrane-dagene.

Marcus Thrane-dagene sto bak en rekke arrangementer fra 9. til 15. oktober: Gatekunst og liveinstallasjon på Youngstorget, foredragsdag både på Nasjonalbiblioteket og på Universitetet, byvandring og avduking av hele tre Blåskilt om arbeiderpioneren Marcus Thrane.

Smakebiter av det som skjer ut året på Bymuseet

Ny utstilling

Søttallet

Hva tenker du når du hører 1970-tallet? Er det oransje og brunt? Ungdomsopp-rør, EF-kamp og politiske demonstrasjoner? Eller kanskje bedre råd, farge-tv og de første sydenturene? I Bymuseets nye utstilling får du noen glimt av dette engasjerende tiåret.

Åpning: Tirsdag 21. november kl. 18

På Karl Johan.

FOTO: HENRIK ØRSTED

Kultur og kaffe

Torsdag 23. november kl. 12.30:

Klart du kjenner 70-tallet!

Mote, musikk og mat. Et uhøytidelig og musikalsk tilbakeblikk på de viltre 1970-årene ved kunsthistoriker Linken Apall-Olsen
Sted: Ballsalen, Frogner hovedgård.

Pris kr 150,- /honnør kr 100,-
Billetter kan kjøpes på oslomuseum.no eller i museumsbutikken.

Kyss under mistelteinen.

FOTO: RIGMOR DAHL DELPHIN

Besøk Bymuseet i julen

Museet holder åpent til og med 22. desember.

I butikken finner du fine julegaver til store og små.

Vi har også åpent i romjulen: 27.–30. desember

Velkommen!

Førjul på Frogner

Alle foto: Christina Krüger / Oslo Museum

Søndag 3. desember kl. 11–16

Førjul på Frogner

Byens hyggeligste juleverksted?

Vi lager halmfigurer, fuglekasser, grankranser, juletrekurver, julekort, tinnsoldater m.m.
Sanglek rundt juletreet i ballsalen og visning av gamle oslofilmer. Velkommen!

om; bymuseet

HVIS DU VIL SE FLERE HISTORISKE OSLOBILDER ENN DE SOM ER TRYKT I BYMINNER
BESØK NETTSTEDET OSLOBILDER.NO

oslobilder.no er en ren bildebase hvor du finner et bredt utvalg fotografier og malerier fra Oslo. Blant disse finner du noen av de beste bildene fra 8 institusjoner som forvalter bilder fra Oslo.

Bidragstjerne er Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, Norsk Folkemuseum, Oslo Byarkiv, Oslo Museum, Telemuseet, Norsk Teknisk Museum, DEXTRA Photo og Universitetsbiblioteket i Bergen.

Det er mulig å bestille eller laste ned bilder, bidra med kommentarer eller gi tilleggsopplysninger.

Om; oslo museum

Oslo Museum mottar støtte fra:

VIL DU BLI BEDRE KJENT MED OSLO? BLI EN VENN!

Er du medlem av Bymuseets venner får du tilsendt Byminner gratis og du får spesialtilbud på Bymuseets arrangementer.

Medlemskap Bymuseets Venner: kr. 400,-

Bedrifter/institusjoner: kr. 1.200,-

Livsvarig medlemskap: kr. 5.000,-

Abonnement Byminner: kr. 250,- pr. år

Løssalg Byminner: kr. 75,-/110,-

Teatermuseet og Interkulturelt Museum har også venneforeninger

– se oslomuseum.no

GRATIS ADGANG

Oslo kommune

KULTURDEPARTEMENTET

COPYRIGHT: LESZEK GLASNER / 123RF

om;
oslo museum

www.oslomuseum.no

om; bymuseet

om; arbeidermuseet

om; interkulturelt museum

om; teatermuseet

Utgitt av Oslo Museum
ISSN 0007-77631

Til Bymuseets venner og abonnenter.
Adresseforandring meldes til DB Partner AS, tlf. 64007039/e-post: OBV@dbpartner.no